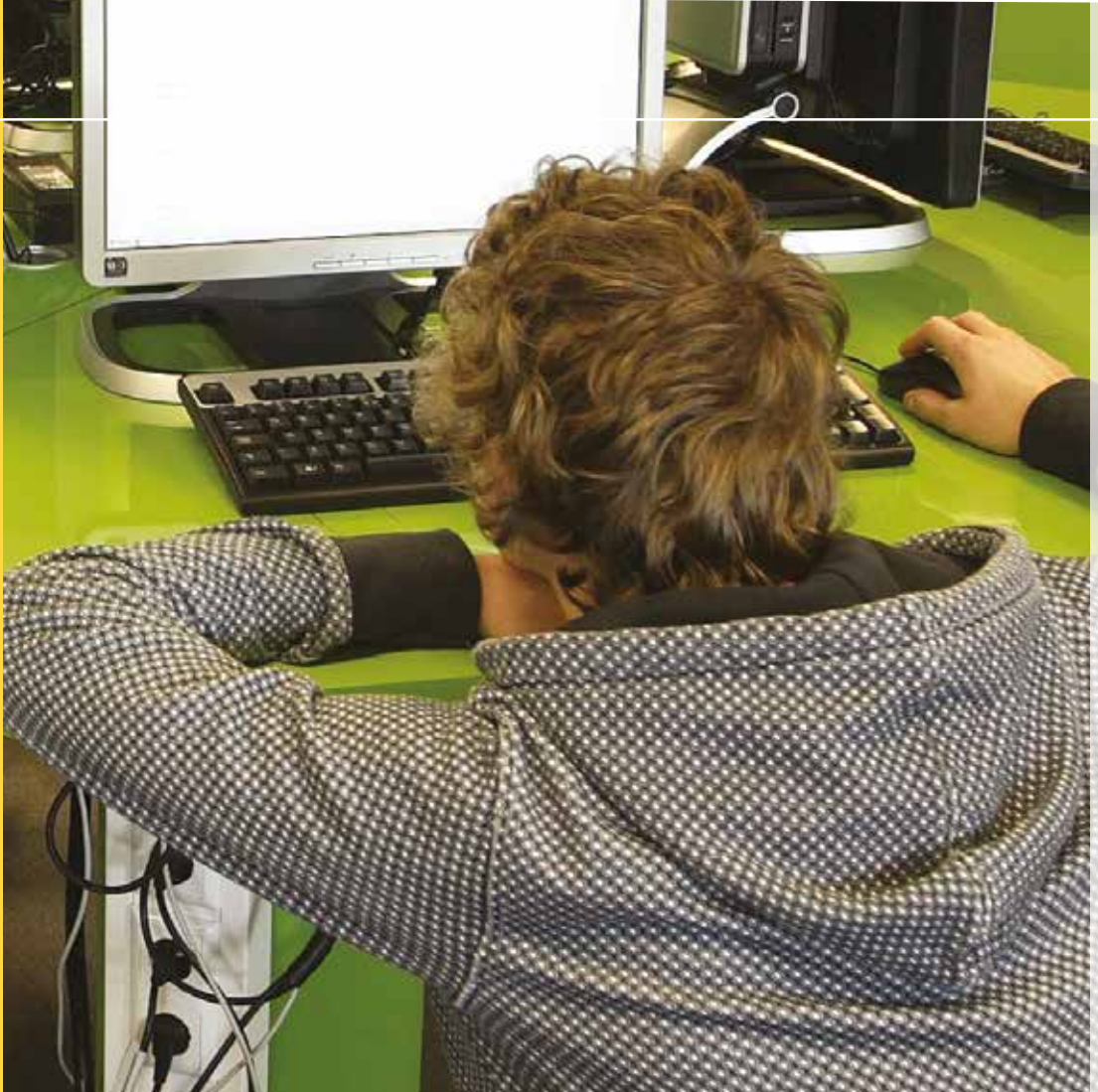

NIEUW
beroepsgerichte
programma's **vmbo**

**Wat moet en wat mag
in het voortgezet speciaal
onderwijs (vso)**

Inhoudsopgave

- 4 Wettelijk kader
- 7 Onderwijsaanbod
- 11 Vormgeving
- 11 Examinering
- 14 Onderwijsorganisatie

COLOFON

Deze uitgave is samengesteld in opdracht van het project 'Vernieuwing beroepsgerichte programma's vmbo'.

Tekst, advies en samenstelling

Jacqueline Kerkhoffs, projectleider vernieuwing beroepsgerichte programma's vmbo en directeur Stichting Platforms vmbo in overleg met het ministerie van OCW.

Ontwerp en vormgeving

Studio V&V onderwijscommunicatie.nu

Oplage 2.000

© Stichting Platforms VMBO, september 2016

Aan de informatie in deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder toestemming van SPV (www.platformsvmbo.nl)

Inleiding

Net als het vmbo krijgt het vso in het uitstroomprofiel vervolgonderwijs te maken met het nieuwe vmbo. Vanaf augustus 2016 (uiterlijk augustus 2017) maken de huidige sectoren en afdelingsprogramma's in de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo plaats voor tien profielen.

Drie vso-scholen mogen zelf examens afnemen. Zij kunnen, net als vmbo-scholen, keuzes maken. Andere vso-scholen werken samen met een zogenaamde 'symbiose-school' een reguliere vmbo-school. In de praktijk betekent dit dat vso-scholen vaak het beleid van de vmbo-school volgen waarmee ze een samenwerking zijn aangegaan. Kunnen zij ook zelf beslissingen nemen over de inrichting van het onderwijs? Welke vrijheid hebben vso-scholen, wat moet en wat mag? Op deze vragen probeert deze brochure antwoord te geven.

Deze brochure vormt een aanvulling op de boekjes 'Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo' en 'Examens in het nieuwe vmbo'. Alles wat in deze beide boekjes staat is ook van toepassing op vso-scholen, tenzij nadrukkelijk anders vermeld. Deze brochure kan dan ook het best gelezen worden in combinatie met de genoemde boekjes.

Wat moet en wat mag in het vso gaat in op de relatie tussen symbiose-school en vso-school en dan met name de beroepsgerichte profielvakken en beroepsgerichte keuzevakken die een vso-school kan aanbieden en keuzes die een vso-school kan maken. Ook wordt er aandacht besteed aan bevoegdheden (zonder op de discussie in te gaan of een vso-school onder de cao van het basis of voortgezet onderwijs moet vallen) en bijscholing van docenten.

Wat moet en wat mag in het vso gaat niet in op avo-vakken, de examinering daarvan en bijv. staatsexamens. In het kader van vernieuwing vmbo blijven de regelingen rond avo-vakken zoals ze zijn.

We hopen met deze brochure vragen van vso-scholen te beantwoorden, te laten zien welke ruimte vso-scholen voor eigen keuzes hebben en u te inspireren oplossingen te zoeken voor de leerlingen die uw school bezoeken.

Bij het samenstellen van deze publicatie is gebruik gemaakt van alle tot 1 september 2016 bekende kamerstukken over de wijziging aan wet- en regelgeving. De wet (profielen vmbo) is per 1 augustus 2016 in werking getreden. Actuele informatie met betrekking tot wet- en regelgeving met betrekking tot het vmbo vindt u op www.vernieuwingvmbo.nl

Aan deze publicatie kunnen geen rechten ontleend worden.

1. Wettelijk kader

De regelingen rond examens in het vso zijn ingewikkeld. Het is belangrijk onderscheid te maken tussen avo-vakken en beroepsgerichte programma's. Beroepsgerichte programma's kunnen alleen geëxamineerd worden als er sprake is van een symbiose-regeling tussen een vso-school en een VO-school. Met uitzondering van drie vso-scholen in Nederland die zelf beroepsgerichte examens af mogen nemen. Aan deze scholen wordt hierna niet apart aandacht besteed. De regels die gelden rond onderwijs en examen van beroepsgerichte programma's zijn voor deze scholen dezelfde als voor reguliere vmbo-scholen.

Beroepsgerichte programma's kunnen niet via een staatsexamen worden afgesloten.

De avo-examens kunnen op verschillende manieren worden afgenomen:

- De vso-school mag zelf examen afnemen (dit geldt voor de drie eerder genoemde scholen).
- De leerlingen doen als extraneus examen via de symbioseschool, voor zowel de beroepsgerichte programma's als de avo-vakken. Let op: dit zegt nog niets over de vraag waar het examen plaats vindt.
- De leerlingen doen als extraneus mee met het beroepsgerichte examen van de vo-school en doen voor de avo-vakken staatsexamen.
- De leerlingen doen vavo-examens. Beroepsgerichte programma's kunnen niet met een vavo-examen afgesloten worden. Vavo-examens gelden alleen voor avo-vakken. Om aan een vavo-examen deel te kunnen nemen moet een leerling ten minste 16 jaar zijn. Vavo-examens worden afgenomen door ROC's, niet door VO-scholen.

Hierna worden alleen de opties uitgewerkt en toegelicht die betrekking hebben op het onderwijs en de examinering van het beroepsgerichte programma. De regels rond de avo-vakken veranderen niet in het kader van de vernieuwing van het vmbo en komen in deze brochure verder niet aan de orde.

Symbiose en extraneus

Als het gaat om onderwijs en examinering van beroepsgerichte programma's vmbo staan twee begrippen centraal symbiose en extraneus.

- Symbiose: het gaat hierbij om een regeling tussen twee scholen, in dit geval tussen een vso-school en een VO-school. In een symbiose-overeenkomst, zoals bedoeld in Artikel 12 van het Onderwijskundig besluit WEC, spreken beide scholen onder andere, af in welke vakken onderwijs gevolgd wordt aan de VO-school en dat leerlingen van de vso-school deelnemen aan het examen van de VO-school. Artikel 47 van de WEC regelt dat een leerling examen kan afleggen

aan een VO-school. Artikel 24 van de WEC regelt dat een leerling als symbiose-leerlingen deel kan nemen aan het onderwijs van de VO-school. De VO-school is verantwoordelijk voor de inhoud van het onderwijs en de afname van het examen.

- Extraneus: de vso-leerling neemt als extraneus (als leerling die niet staat ingeschreven aan de VO-school) deel aan het examen van de VO-school. Dit is geregeld in artikel 30 van de WVO. Op basis van dit artikel kan de VO-school een diploma uitreiken aan een leerling die als extraneus deelneemt aan het examen.

Symbioseregeling beroepsgericht programma

Als er tussen een vso-school en een vo-school een symbioseregeling is gesloten dan gelden de volgende afspraken:

- Een vso-leerling doet als extraneus mee aan het examen van de vmbo-school. Waar dit examen plaatsvindt, wordt in onderling overleg bepaald. Dit kan bij de vso-school en (met toestemming van de onderwijsinspectie) bij de vo-school. In alle gevallen is de vo-school verantwoordelijk voor het examen.
- Een vso-school moet, als het gaat om het beroepsgericht programma, het beleid van de symbiose-school volgen. Een leerling volgt het vmbo-beroepsgerichte programma van een school voor voortgezet onderwijs. Dat wil zeggen dat de keuzes wat betreft het aanbod die een symbiose-school maakt ook gelden voor de vso-school waarmee deze symbiose-school een symbiose-overeenkomst heeft.

Dit geldt voor de profielvakken en de beroepsgerichte keuzevakken.

Toelichting 1

Symbiose-overeenkomst

Een symbiose-overeenkomst wordt afgesloten tussen een VO-school die licentie heeft voor het aanbieden van beroepsgerichte leerwegen (basisberoepsgerichte leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg en de gemengde leerweg), en een vso-school.

Een symbiose-overeenkomst is alleen geldig als hij door daarvoor bevoegde personen (met tekenbevoegdheid, meestal het bevoegd gezag van de school) getekend is. De eisen staan in het onderwijskundig besluit WEC. (Artikel 12)

In de overeenkomst spreken scholen af dat een leerling van een vso-school examen doet onder verantwoordelijkheid van een VO-school. Hoe die verantwoordelijkheid precies vorm gegeven wordt, wordt in de overeenkomst vastgelegd.

In het kader van de symbiose-overeenkomst kan afgesproken worden dat de leerling deels onderwijs volgt op de reguliere VO-school, ook kan afgesproken worden dat een docent van de VO-school onderwijs verzorgt op de vso-school of dat de docent van de vso-school onderwijs verzorgt onder verantwoordelijkheid van de collega van de VO-school.

Toelichting 2

De vso-school volgt het beleid van de VO-school. Maar soms maakt een VO-school keuzes die niet passen bij de vso-leerlingen.

Een voorbeeld:

Veel vso-scholen leiden leerlingen op in de administratieve sector (de oude afdelingsprogramma's Administratie en Handel en administratie worden vaak aangeboden). Logisch zou zijn dat dit wordt omgezet naar het profiel Economie en Ondernemen (E&O). Stel een VO-school kiest er voor dit profiel niet aan te bieden. De vso-school kan er dan voor kiezen een VO-school te zoeken die het profiel E&O wel aanbiedt en met die school een symbiose-overeenkomst aangaan.

Een vso-school hoeft geen symbiose-overeenkomst af te sluiten met een school in de buurt, dit mag ook met een school zijn die verder weg ligt en een aanbod heeft dat past bij de leerlingen van de vso-school.

2. Onderwijsaanbod

De beroepsgerichte programma's bestaan vanaf 1 augustus 2016 uit twee delen:

- Het profielvak: er zijn 10 profielvakken die elk bestaan uit 4 profielmodulen. Een profielvak wordt afgesloten met een CSPE (Centraal, schriftelijk, praktisch examen). Dit CSPE omvat voor leerlingen in de basis- en de kaderberoepsgerichte leerweg alle 4 de profielmodulen. Voor leerlingen in de GL omvat het CSPE 2 aangewezen profielmodulen. Scholen kunnen ervoor kiezen schoolexamen af te nemen over de stof van het profielvak. Als ze dit doen moet dit schoolexamen afgerond zijn vóór een leerling deelneemt aan het CSPE. De inhoud van een profielvak wordt toegelicht in een syllabus. Een syllabus is voor examenmakers uitgangspunt bij het maken van het examen (zie https://www.hetcvte.nl/item/profielen_beroepsgericht).
- De beroepsgerichte keuzevakken: leerlingen moeten een vastgesteld aantal beroepsgerichte keuzevakken volgen. (Basis- en kaderberoepsgerichte leerweg 4, leerlingen in de gemengde leerweg 2). Beroepsgerichte keuzevakken worden afgesloten met een schoolexamen en worden met naam en cijfer vermeld op de eindlijst van de leerlingen.

Profielvakken

- Een school voor voortgezet onderwijs moet uiterlijk op 1 augustus 2017 zijn afdelingsprogramma's hebben omgezet naar profielen. Welke profielen aangeboden kunnen worden, hangt af van de licentie van de school voor voortgezet onderwijs (zie routekaart naar profielen en blz. 5 en 6 Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo). De school kan nog tot 1 augustus 2020 terugvallen op 'oude' licenties, daarna vervallen deze licenties en moeten ze opnieuw via een Regionaal plan onderwijsvoorzieningen (RPO) worden aangevraagd. (zie Regionaal plan onderwijsvoorziening, blz. 7 Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo)
- Een VO-school kan niet alleen in het kader van een symbioseregeling, een licentie behouden. Voor het behoud van een licentie moet de VO-school ook zelf examen-leerlingen hebben in een profiel.

Toelichting 3

Een VO-school heeft besloten profiel A niet meer aan te bieden en dus geen leerlingen meer in te schrijven op dit profiel. Leerlingen van de vso-school waarmee de VO-school een symbiose-overeenkomst heeft kunnen dan ook geen examens meer doen in profiel A.

Symbiose-leerlingen kunnen alleen examens doen in een profiel waarvoor de VO-school licentie heeft en waarin op de VO-school leerlingen zijn ingeschreven.

Er kan wel een overgangperiode worden ingebouwd, want de licentie vervalt pas als er drie jaar geen leerlingen op een profiel zijn ingeschreven. Voor de vso-leerlingen zou de vmbo-school de licentie dus nog tijdelijk kunnen gebruiken, voorwaarde is wel dat er ook onderwijs in het praktijkvak wordt gegeven. Als dat in de praktijk al door een vso-docent wordt gegeven (in overleg met vmbo-collega's), kan er dus wel een overgangsjaar gecreëerd worden, waarin, door de vso-school, gezocht kan worden naar een andere vmbo-partner.

Beroepsgerichte keuzevakken

Landelijke beleid

- In principe bepaalt de VO-school welke keuzevakken er aangeboden worden. Toetsing van keuzevakken (Schoolexamens) wordt vastgelegd in een Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA). Hoe de toetsing van keuzevakken er uit ziet bepaalt de school.
- Keuzevakken worden met naam en cijfer vermeld op de cijferlijst van de leerling.

Schoolbeleid

- Een vso-school kan andere keuzevakken aanbieden, dan de VO-school, als deze keuzevakken opgenomen zijn in het PTA van de VO-school. Wie het PTA maakt, bepaalt de school.
Ook keuzevakken die alleen door de vso-school worden aangeboden vallen onder de verantwoordelijkheid van de VO-school. Een vso-school kan dus niet zelf, zonder overleg met de VO-school, bepalen welke keuzevakken aangeboden worden.
- Een vso-school kan, in overleg met en onder verantwoordelijkheid van een VO-school, eigen beroepsgerichte keuzevakken ontwikkelen, deze moeten voldoen aan de landelijke eisen (zie regeling beroepsgerichte keuzevakken)

en ter vaststelling voorgelegd worden aan de in de regeling genoemde adviescommissie. Goedgekeurde keuzevakken worden toegevoegd aan het landelijk aanbod.

Een vso-school kan niet zonder instemming en medewerking van een VO-school een eigen keuzevak ontwikkelen.

Toelichting 4

Een vso-school kan zelf bepalen welke keuzevakken ze aanbiedt, als de VO-school waarmee zij een symbiose-overeenkomst heeft bereid is deze keuzevakken op te nemen in het PTA van de VO-school. De VO-school hoeft de keuzevakken die de vso-school aanbiedt niet ook zelf aan te bieden. Een PTA mag meer keuzevakken bevatten dan door de leerlingen wordt gekozen.

Ruimte!

Voor het zelf kiezen van keuzevakken door de vso-school, maar wel in afstemming met de VO-school.

3. Vormgeving

Ten aanzien van de onderwijsorganisatie (wat wanneer wordt aangeboden en op welke manier) gelden voor VSO-scholen dezelfde regels als voor VO-scholen. Wel geldt dat vso-leerlingen altijd gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om het gehele eindexamen over twee jaar te spreiden, een deel van de vakken in het ene jaar, het resterende deel het jaar daarop.

Zie voor onderwijsvormgeving blz. 20 en verder van Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo.

4. Examinering

Landelijk beleid

- vso-leerlingen sluiten hun avo-vakken af door middel van een staatsexamen dat bestaat uit een schriftelijk deel (het staatsexamen) en een college examen (vaak een mondeling examen).
Sinds 2013 kunnen ook de avo-vakken voor de basis-, de kaderberoepsgerichte en de gemengde leerweg met een staatsexamen worden afgesloten.
- het examen van vso-leerlingen mag over twee aaneengesloten leerjaren verspreid worden.
- vso-leerlingen sluiten hun beroepsgerichte vakken niet af met een staatsexamen, maar door deelname van de leerlingen aan schoolexamens (SE's) en het regulier CSPE van een vo-school.
- voor beroepsgerichte vakken geldt het examenregime van de VO-school: dat wil zeggen,
  - Profielvak wordt afgesloten met een CSPE, soms voorafgegaan door een SE (schoolexamen). Of er een SE wordt afgenomen bepaalt de VO-school.
  - Keuzevakken worden afgesloten met een schoolexamen. Voor mee informatie over schoolexaminering en PTA's zie <http://www.platformsvmbo.nl/schoolexaminering>
Schoolexamens kunnen op de vso-school, maar ook op de VO-school of op locatie (bijv. een stagebedrijf), worden afgenomen. In het PTA moet duidelijk worden waar het SE plaats vindt.

Zie voor uitleg over examinering blz. 24 van Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo en het boekje 'examinering'.

- Het beroepsgerichte examen kan op verschillende manier vorm gegeven worden:
  - Volledig op de VO-school
  - Volledig op de vso-school
  - Een combinatie van beide, bijv. het CSPE op de VO-school en de schoolexamens op de vso-school

Als het CSPE wordt afgenomen op de vso-school moet de vso-school hiervoor toestemming vragen aan de onderwijsinspectie.

Om deel te nemen aan het examen op een VO-school hoeft geen toestemming gevraagd te worden.

LOB wordt afgesloten met een schoolexamen. In het kader hiervan moeten leerlingen een loopbaandossier ontwikkelen. Dit geldt voor leerlingen in alle beroepsgerichte leerwegen.

Voor LOB gelden dezelfde eisen als voor VO-leerlingen, (zie blz. 17 Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo)

- Net als VO-leerlingen kunnen vso-leerlingen in het 3e leerjaar deelnemen aan het CSPE.
Als een school schoolexamens afneemt over het profielvak moeten deze schoolexamens zijn afgerond voor dat een leerling deel kan nemen aan het CSPE.
Haalt de leerling een onvoldoende voor zijn CSPE dan geldt dezelfde herkansingsregel als voor regulier VO-leerlingen (zie boekje over examens).
- Het beroepsgerichte examen wordt afgenomen onder verantwoordelijkheid van de school waar de leerling als extraneus is ingeschreven om examens te doen. Dat wil niet zeggen dat docenten van deze school aanwezig moeten zijn bij het examen. De school kan de afname van het examen delegeren aan docenten van de vso-school, als de directie van de VO-school ervan overtuigd is dat de docenten van de vso-school voldoende bekwaam zijn om het examen af te nemen. Dit geldt zowel voor de schoolexamens als voor het CSPE.

5. Onderwijsorganisatie

- Het onderwijs aan een vso-school wordt verzorgd door leerkrachten die verbonden zijn aan die school. De VO-school kan hieraan geen eisen stellen, zij laat alleen in voorkomende gevallen een leerling van een vso-school als extraneus deelnemen aan het examen. Hoe het onderwijs voorafgaand aan het examen wordt vormgegeven is aan de vso-school. De vso-school moet zich wel aan de regels met betrekking tot onderwijsinhoud, schoolexamen en centraal examen van de VO-school houden.
- Voor docenten die lesgeven aan een vso-school gelden andere bevoegdheids-eisen (Pabo-bevoegdheid) dan voor docenten die lesgeven aan een VO-school. De VO-school moet dit respecteren. Alleen als het gaat om de afname van het examen op de vso-school door docenten van de vso-school kunnen er door de VO-school eisen worden gesteld wat betreft bekwaamheid en/of bevoegdheid.
- Docenten van vso-scholen kunnen voor hun bekwaamheidsonderhoud gebruik maken van het bijscholingsaanbod van VO-scholen, zie www.bijscholingvmbo.nl
- Scholen (VO en vso) kunnen gebruik maken van gastdocenten. Dit zijn bijvoorbeeld werknemers uit het bedrijfsleven die voor een keuzevak of een deel van het onderwijs worden ingehuurd door de V(S)O-school. Een gastdocent mag maximaal 160 uur lesgeven. Deze uren mogen in een aaneengesloten periode gegeven worden, er is geen maximum aan het aantal uren per week dat een gastdocent ingezet kan worden.

Wat betreft inschrijven in een profiel/profielmodule of beroepsgericht keuzevak, keuze leerweg en profiel, stagebeleid, verblijfsduur en doorstroom gelden voor vso-scholen onderwijsorganisatorisch gezien dezelfde eisen als voor VO-scholen, zie blz. 34 en verder van Wat moet en wat mag in het nieuwe vmbo. Met één verschil. VO-scholen kennen géén verblijfsduurbeperving meer, het vso wel. Artikel 39 lid 4 WEC bepaalt dat leerlingen de vso-school moeten verlaten aan het einde van het schooljaar waarin de leeftijd van 20 jaar is bereikt. Eventuele dispensatie kan worden verleend door de inspectie.

